

№ 10 (699)
Сакавік 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Дакумент: фотаздымак распавядае пра эпоху –** стар. 2
- **Лёс: ваенныя шляхі сяржанта Пякельніка –** стар. 3
- **Світанак Дзяржавы: тры Устаўныя граматы да народаў Беларусі –** стар. 4

21 сакавіка – Сусветны дзень паэзіі

На фота Наталі КУПРЭВІЧ: паэты Георгій Ліхтаровіч, Аксана Спрынчан, Алесь Разанаў і Наум Гальперовіч пад час XXV Мінскай Міжнароднай кніжнай выставкі-кірмаша

На тым тыдні...

✓ **1 сакавіка** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася фотавыстаўка «**Беларусь у Першай сусветнай вайне. Брэсцкі мір**», прысвечаная трагічнай гісторыі Беларусі ў пачатку XX стагоддзя.

юць выпрабаванні сотняў тысячаў бежанцаў, якіх вайна вымусіла пакінуць свае дамы. Фатаграфіі распавядаюць і пра цяжкі пасляваенны час, у якім, аднак, зіхаціць агенчык надзеі на светлую будучыню.

На выстаўцы прадстаўлены здымкі з фондаў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, Лідскага гісторыка-мастацкага музея, Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя А.В. Суворова, Слонімскага раённага краязнаўчага музея імя І.І. Стаброўскага і з прыватных калекцыяў.

✓ **4 сакавіка** ў Гродне прайшоў вядомы яшчэ з часоў сярэднявечча кірмаш «**Казюкі**». Каб паўдзельнічаць у ім, сабраліся больш за 200 майстроў з розных рэгіёнаў Беларусі. Можна было набыць вырабы з гліны, скуры, дрэва, металу, саломкі. Рамеснікі праводзілі майстар-класы, прапаноўвалі наведнікам самім вырабіць сувенір на памяць. Таксама на кірмашы выступілі фальклорныя песенныя і танцавальныя калектывы. Дарэчы, цырымонія адкрыцця і канцэртная праграма праводзіцца на

трох мовах – беларускай, літоўскай, польскай.

Кірмаш «**Казюкі**» ладзіцца ў Гродне штогод у памяць аб святым Казіміры – заступніку моладзі, майстроў і рамеснікаў. Святы Казімір быў унукам Ягайлы і сынам правіцеля Літвы і Польшчы Казіміра IV. Малады княжыч з роду Ягелонаў пражыў нядоўгае жыццё, памёр 4 сакавіка 1484 года, яго астанкі з Гродна перавезены ў Вільню. У 1604 годзе Казімір быў кананізаваны, яго сталі шанаваць як заступніка майстроў. Мошчы святога Казіміра знаходзяцца ў Вільнюскім кафедральным саборы. У Літве таксама шырока святкуюць «**Казюкі**» (Kaziukas), у літоўскіх гарадах і сталіцы праходзяць пяматлікія кірмашы рамеснікаў. Галоўнымі атрыбутамі свята лічацца пернікі з урыўкамі з Евангелія і адмыслова ўпрыгожаныя галінкі вярбы – «**казіміркі**».

✓ **4 сакавіка** ў Іркуцку (Расія) адбыўся **круглы стол «Асновы отличия белоруской мовы от русского языка»**. Сустрэча прайшла ў аймальнай форме. Старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Яна Чарскага Алег Рудакоў распавёў, што дзве трэці ўдзельнікаў – моладзь, якая нарадзілася ў Сібіры, але мае беларускія карані. Хаця ўсе ў рознай ступені знаёмыя з беларускаю мовай (былі на імпрэзе і абазнаныя ў мове, былі і тыя, хто прайшоў на

падобнае мерапрыемства ўпершыню), сустрэча прайшла цікава і захапляльна. Падобныя сустрэчы моладзевы клуб «**Крывічы**» мяркуе ладзіць у Іркуцку і надалей.

✓ **6 сакавіка** ў «Гасцёўні Уладзіслава Галубка» адкрылася **перанальная выстаўка жывапісу Уладзіміра Чарнышова «Неферціці. Сувяз часоў»**.

У Чарнышоў – жывапісец, графік, мастак тэатра і кіно, мастак-пастаноўшчык фільмаў, сябра Беларускага саюза мастакоў, Беларускага саюза кінематаграфістаў, Беларускага саюза тэатральных дзеячаў, намеснік старшыні Беларускага таварыства аматараў творчасці Фёдара Шаляпіна. Творы мастака захоўваюцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, мастацкіх галерэях Масквы, Магнітагорска, прыватных зборах у ЗША, Францыі, Даніі, Італіі.

✓ **9 сакавіка** ў музеі «**Лопшыцкая сядзіба**», філіяле Музея гісторыі горада Мінска, ладзілася **музычная праграма «Свята маладой вясны»**, арганізаваная пры ўдзеле Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М.І. Глінкі і Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 7 г. Мінска. Навучэнцы выканалі «**Вакаліз**» С. Рахманінава, «**Лісток з альбому**» Р. Вагнера ды інш.

✓ **12 сакавіка** ў «**Арт Сядзібе**» адбылася **творчая сустрэча з пісьменнікам і гісторыкам Уладзімірам Арлоўвым «БНР: асобы і лёсы»**.

У Арлоў разгледзеў абвешчанне незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі ў кантэксце тысячагадовай гісторыі беларускай дзяржаўнасці, пачынаючы ад Полацкага княства. Прысутныя змаглі пагартыць старонкі новага, трэцяга, выдання кнігі У. Арлова «**Імёны Свабоды**».

падпісаны і выдадзены: **Індывідуальнасць – 63320** **Беларускія – 633202**

У чатырох раздзелах выстаўкі расказваецца пра лёсы простых людзей, падхопленых віхурай гісторыі. Дакладныя копіі фотасведчанняў той эпохі паказваюць мірны і ваенны час, жыццё гародаў і вёсак, раскрываюць планы стварэння новага тэрытарыяльнага аб'яднання «**Ober Ost**», ілюстру-

Фотафакт

Высакародны ўчынак паляўнічых

Намаганнімі сяброў раённай арганізацыі Беларускага таварыства паляўнічых і рыбалоўаў у лясх Жлобіншчыны з'явіліся новыя насельнікі – высакародныя алені, якіх сюды летась даставілі з Нацыянальнага парку «Прыпяцкі». Жывёлы, а іх амаль тры дзясяткі, спачатку прайшлі адаптацыю ў спецыяльна пабудаваным вальеры. Цяпер тут знаходзіцца толькі адна жывёліна – васьмімесячны самец, лёс якога незвычайны.

Нарадзілася гэтае аленяня хворым. Таму яго маці, падпарадкоўваючыся жорсткім законам прыроды, не стала нават карміць свой прыплод. І не жыць бы небарак, калі б не паляўнічыя. Спачатку яны аднеслі аленяня да ветэрынараў. А калі жывёліна крыху ачуняла, сталі самі гадаваць яе. Пра гэта нам паведаміў егер Вадзім Рабок, на ўласным падвор'і якога і вырас Высакародны – так клічуць гэтае аленяня.

Жывёліна зусім не баіцца людзей, таму, каб яна звязлася з лясам, яе і выпусцілі ў вальер. Цяпер паляўнічыя нейкі час будуць назіраць за сваім гадаванцам на пэўнай адлегласці.

Мікалай ШУКАНАЎ
Фота Мікалая СЕМЯНЦА

Беларускі ЗША падтрымалі «Амерыканку»

Кніжная серыя «Амерыканка» завяршае збор грошай на выданне культурных кніг у беларускім перакладзе. Пад час кампаніі ўдалося сабраць ахвяраванні на друк «Байцоўскага клуба» Чака Паланюка. Наступнай кнігай, якая атрымала шанец на друк, зрабілася «Пенелаяда» Маргарэт Этвуд. У выданні з'явіўся генеральны спонсар – Вашынгтонская філія Беларуска-Амерыканскага задзіночання.

Сакавік у ЗША – месяц, прысвечаны ролі жанчынаў у гісторыі, і таму папулярныя зацыя твора канадскай пісьменніцы, паэткі і літэратуразнаўцы М. Этвуд на беларускай мове падалася беларусам (усе ўдзельнікі акцыі – жанчыны) выдатнай магчымасцю звярнуць увагу на гэтую важную тэму.

«Для Беларуска-амерыканскага задзіночання Вашынгтона (BAZA-DC) «Амерыканка» – важная падзея ў беларускай культурнай прасторы, – кажа каардынатарка збору сродкаў Аляксандра Мілянцэя. – Сябры BAZA сачылі за кампаніяй па зборы сродкаў на выданне серыі і вырашылі падтрымаць ініцыятыву перакладчыкаў, якія пераставілі твораў паўночнаамерыканскіх аўтараў пра свабоду і чалавечую годнасць».

У сваю чаргу «Амерыканка» дасягнула адной са сваіх важных мэтай: кніжная серыя робіцца мастком, перакінутым праз акіяны, і злучае беларусаў па ўсім свеце. Перакладчыцы «Пенелаяды» шчыра дзякуюць BAZA-DC за аказаную падтрымку.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Знайсці «ключы памяці»

Сёння, у час інфармацыйных тэхналогіяў, калі кожную секунду ў свеце робіцца сотні тысячай фотаздымкаў, важна валодаць умением бачыць, што і як на іх адлюстраванае, наколькі дакладна кожны канкрэтны фотаздымак перадае рэальнасць, робіць яе гісторыяй. Гэтай актуальнай тэме і была прысвечаная чарговая сустрэча ў Клубе вуснага гісторыка, якая 21 лютага на добрай традыцыі прайшла ў Гістарычнай майстэрні, што дзейнічае ў Мінску.

Адметнасцю сустрэчы стала знаёмства гасцей і запрошаных экспертаў з выстаўкай «Розныя войны», экскурсію па якой правяла дырэктар Гістарычнай майстэрні Ірына Кашталян. Яна надала ўвагу не толькі асноўнай праблематыцы праекта – аналізу роз-

най падачы ў падручніках па гісторыі тэмы Другой сусветнай вайны і ў прыватнасці Халакосту, але і ролі фатаграфіі ў адлюстраванні ваенных падзей.

Лагічным працягам экскурсіі стаў прагляд відэароліка з успамінамі відавочцаў дзвюх гістарычных падзей: смерці Сталіна і павешання нямецкіх ваенных злачынцаў у Мінску. Словы відавочцаў пацвярджаліся на экране дакументальнымі (часам шакуючымі) фотаздымкамі сярэдзіны XX стагоддзя.

У працяг сустрэчы эксперт Леся Пчолка (каардынатар праекта «Вежа») распавяла пра гісторыю фатаграфіі наогул і ў Беларусі ў прыватнасці. На яе думку, культурны код, адлюстраваны на фотаздымку, вызначае набор вобразаў, што звязаныя з якім-небудзь комплексам стэрэатыпаў у свядомасці чалавека, а сам фотаздымак нясе ў сабе культурна-бытавыя асаблівасці,

гэтаксама, як і матэрыяльную і духоўную культуру продкаў. У якасці прыкладу быў прадстаўлены здымак з пачатку 1931 года ў Капыльскім раёне. На ім традыцыйны для таго часу дыван, на фоне якога любілі фатаграфавачца ў заходніх абласцях Беларусі, а таксама характэрная пастаноўка «ўдзельнікаў фотасесіі» – вакол труны з памерлым. Паводле словаў Лесі Пчолкі, важнай асаблівасцю беларускай вернакулярнай (аматарскай, паўсядзённай) фатаграфіі XX стагоддзя з'яўляецца тое, што яна праз прызму прыватнай гісторыі дэміфалагізуе савецкае мінулае.

Пра фатаграфію з сямейных архіваў другой паловы XX стагоддзя распавёў аўтар гэтых радкоў (каардынатар конкурсу для моладзі «Па-за кадрам. Ад гісторыі сям'і да гісторыі супольнасці»). На яго думку, пры аналізе фотаздымка важна не толькі яго дэталева разгледзець, але яшчэ і пагутарыць з уладальнікам альбо відавочцам. Сведкі – сучаснікі тых падзей – маюць магчымасць перадаць нам уласнае ба-

чанне гісторыі. Іх успаміны дазваляюць паглядзець на гістарычныя падзеі вачыма канкрэтнага чалавека ў кантэксце ягонага жыцця, побыту і ўлічыць яго стаўленне да тых ці іншых пераменаў у грамадстве, супольнасці. У звязцы з вуснымі успамінамі фотаздымкі з'яўляюцца свайго кшталту «ключомі памяці». Ваш карэспандэнт таксама прапанаваў свой алгарытм працы з фотаздымкам на аснове вуснага апытання відавочцаў і запрасіў гасцей сустрэчы да ўдзелу ў гістарычным конкурсе (пра які ўжо была інфармацыя на старонках «Краязнаўчай газеты»), дасылаць свае працы на які можна да 5 мая.

Гісторык Аляксандр Далгоўскі прапанаваў перайсці ад тэарэтычных развагаў да практыкі і прааналізаваць некалькі фотаздымкаў часу Другой сусветнай вайны, вызначыўшы іх даціроўку. Присутным неабходна было не толькі ўбачыць, што выяўлена на фота, але і праявіць здольнасць бачыць, як гэта выяўлена, чаму менавіта так, і што не адлюстраванае. Словам, глядзець на фотаздымак як на вельмі каштоўную гістарычную крыніцу.

Кастусь АНТАНОВІЧ,
фота аўтара

Таленты са смаргонскага Залесся

Сум Залесся

За дванаццаць кіламетраў на паўднёвы ўсход ад Сморгоні, што ў Гродзенскай вобласці, знаходзіцца аграрарод Залессе. Менавіта тут былі напісаныя такія чудаўныя мелодыі, як «Развітанне з Радзімай» Міхала Клеафаса Агінскага і «Дажынкi ў Залессі» Восіпа Казлоўскага.

Мястэчка і сёння багатае на таленты. 6 лютага ў Залескай сельскай бібліятэцы прайшла творчая сустрэча «Прызвание» з вядомым мастаком Уладзімірам Навіцкім. Уладзімір Аляксеевіч працуе ў тэхніцы станковага жывапісу, акаваралі, захапляецца графікай і чаканкай. Усе яго карціны аб'ядноўвае дакладная пра-

малёўка дэталюў, удалае размеркаванне каляровых акцэнтаў, да дробязяў прадуманая кампазіцыя. Працы У. Навіцкага перапоўненыя сонцам – па-летняму яркім, радасным або стрыманым восенскім. Дарэчы, з 2000 года Уладзімір Аляксеевіч штогод выступаў свае карціны на фестывалі «Славянскі базар» у Віцебску.

У бібліятэцы Уладзімір Аляксеевіч пазнаёміўся з мастаком, сябрам Саюза мастакоў Беларусі Віктарам Каўшыркам, які прыйшоў на творчы вечар разам са сваёй жонкай – таленавітай патэкаю і цікавым чалавекам Валяцінай Козел. Вершы Валяціны Мікалаеўны, прысвечаныя роднай вёсцы,

прыродзе, каханню, стасункам паміж людзьмі, адлюстроўваюць яе ўнутраны свет, любоў да людзей. Падзеі свайго жыцця, шчасце і гора, радасць і смутак яна выказвае ў сваіх творах.

Бібліятэкар Галіна Савіцкая пад утульным дахам бібліятэкі сабрала таленавітых людзей, аб'яднала іх агульным інтарэсам і захапленні. Мы ж, прыхільнікі творчасці нашых землякоў, чакаем у хуткім часе сумесную выстаўку залескіх мастакоў ці кнігу паэзіі Валяціны Мікалаеўны.

Вольга ЯЦКЕВІЧ,
агаўны бібліяграф Сморгонскай раённай бібліятэкі

*Пад нагамі шуміць лістома...
Нада мною – цікаўны птах
Паглядае ўніз употай:
Хто ступае пад гэты дах?*

*Дзе даўно не гучалі трэлі,
І музыка ён тут – адзін,
А калісь – крышталём звінелі
Флейты, скрыпкі і клавесін...*

*Дзе мяшаліся ўсе адценні
Шчасця, радасці і тугі,
І завалася доўгім ценем
Пара ціхая ля ракі...*

*Ціш... Ніводнай жывой істоты...
Ледзь ківае галінкай бэз.
Дожджык піша на вокнах ноты,
Напаяючы паланэз...*

Таццяна АТРОШЧАНКА

Бравы сяржант Пякельнік

Пра многіх ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны з вёскі Рэдкавічы я не раз пісала ў раённай газеце «Голас Любаншчыны». Гэтыя людзі самі расказвалі пра сябе, часта ўдзельнічалі ў майскіх святах Перамогі, выступалі на мітыngu, перад помнікам загінулым землякам, што стаіць каля мясцовага Дома культуры. Падумалася, што пра аднаго з іх – майго дзядзьку Цімафея Філіпавіча Пякельніка – нідзе не пісалася. Здаецца, не бачыла яго на ўрачыстасцях, бо спакройна ставіўся да іх, не імкнуўся прылюдна расказваць пра подзвігі (пабывшы ў пекле пад Берлінам, не знаходзіў словаў, каб пра гэта апавядаць). Але ў коле блізкіх і сяброў ён часта ўспамінаў суровыя гады.

Нарадзіўся Цімох у заможнай сялянскай сям'і 10 чэрвеня 1920 года ў в. Рэдкавічы. У 1935 годзе, закончыўшы мясцовую сямігодку, пайшоў працаваць у калгас. Увесну 1940 года юнак быў прызваны ў рады Чырвонай Арміі, служыў на Украіне ў г. Дубна.

У пачатку 1941 года, калі адвучыўся ў палкавой школе, яму прысвоілі званне малодшага сяржанта. У краіне стала неспакойна. Маладыя вайскоўцы не ведалі, што да пачатку Вялікай Айчын-

адпору ворагу. Таму перад камандаваннем стала адказная задача: укороткі тэрмін падрыхтаваць кадры для артылерыі вялікай магутнасці.

Адвучыўшыся ў курсанцкай школе, Пякельнік, ужо старэйшы сяржант, трапіў у самую гушчыню баявых дзеянняў. Яго залічваюць у 330-ы гаўбінны артылерыйскі полк у 102-ю артылерыйскую брыгаду. Перад ёю ставілася задача падаўляць найбольш цяжкія вузлы супраціўлення ворага. Ішлі кровапралітныя баі за кожны метр зямлі.

З 1941 па 1943 год тысячы нялёгкіх ваенных дарог давалася прайсці нашаму земляку з гаўбінным артылерыйскім палком, таму часта ўспамінаў цяжкія бітвы на Волзе, Дняпры, Курскай дузе, Вісле...

У адным з баёў Пякельнік атрымаў кулявое раненне і быў накіраваны ў тылавы шпіталь. Пралячыўшыся некалькі месяцаў, трапіў у 204-ы запасны стралковы полк у 59-ю роту сувязі. Часта ўспамінаў дзядзька, як на загад камандуючага фронтам Г.К. Жукава тэрмінова патрэбна было ўзяць Мангваўскі плацдарм на поўдзень ад Варшавы. Задача ўскладнялася тым, што немцы зрабілі моцны абарончы вал. 14 студзеня 1945 года пад моцным агнём нямецкіх батарэяў пачалося рашучае наступленне.

Пасля пераможнага вызвалення Варшавы, у канцы студзеня таго ж года, полк рушыў у напрамку Усходняй Прусіі. Хаця вайна падыходзіла да канца, немцы яшчэ ўпарта супраціўляліся. У пылаючым горадзе патрэбна было тэрмінова наладжваць сувязь з агнявымі батарэямі і забяспечваць бесперапынную працу сувязі. За апэратыўнасць і зладжанасць дзеянняў Ц. Пякельнік атрымаў падзяку ад камандавання.

Аднойчы ў сярэдзіне красавіка 1945 года на досвітку варажыя пазіцыі пакрыліся суцэльным полымем выбухаў, навокал успыхвалі пражэктары. Часць,

Цімафей Пякельнік
(фота 20 сакавіка 1945 г.)

у якой ваяваў зямляк, з боем падышла да Зеелаўскіх вышыняў. З вялікімі стражамі, прарваўшы моцную варажую абарону, рушылі на Берлін. Баі тут былі самыя цяжкія і кровапралітныя: Гітлер загадаў абараняць сталіцу да апошняга чалавека. Не кожнаму ўдзельніку тых суровых падзеяў выпала выжыць. Свяціліся радасцю вочы Цімафея Філіпавіча, калі ўспамінаў, як лунае над Рэйхстагам баявы чырвоны сцяг, як яны з таварышамі са сваёй гарматы зрабілі пераможныя трохразовы салют...

Дарэчы, наш вядомы зямляк пісьменнік-франтавік Іван Муравейка ў кнізе «Я – Іван з Беларусі» ў артыкуле «Яны бралі Берлін» сярод многіх адваж-

Цімафей Пякельнік (справа) і Фёдар Шульгін
(фота 18 мая 1948 г.)

най вайны заставалася ўсяго некалькі тыдняў. Яны былі поўныя мараў, надзеяў, задумаў, што былі імгненна перакрэсленыя нападам гітлераўцаў. І замест мірных памкненняў давалася клапаціцца пра ўзбраенне і арганізацыю

Цімафей Пякельнік (у цэнтры)

ных воінаў з Любаншчыны адзначыў і Ц. Пякельніка.

А яшчэ аб тым, як салдат праявіў сябе ў барацьбе з ворагам, найлепей моцна расказаць баявыя ўзнагароды. За ўдзел у баявых дзеяннях заззялі на грудзях бравы сяржанта ордэн Вялікай Айчыннай вайны, медалі «За вызваленне Варшавы», «За ўзяцце Берліна», «За адвагу», «За Перамогу над Германіяй», медаль Жукава.

Адгрымелі баі, але для Пякельніка яшчэ год працягвалася армейская служба ў Германіі. Дэмабілізаваўся ў канцы 1946 года і вярнуўся ў Рэдкавічы, дзе знайшоў спаленую немцамі хату. Бацьку і двух братоў нелюдзі расстралялі за сувязь з партызанамі. Маці да таго часу памерла. І хлопцу самому давялося пракладваць дарогу ў далейшае жыццё. У 1948 годзе паступіў у школу малодшага каманднага складу МУС (Бабруйск). Пасля заканчэння стаў начальнікам караулу ў пажарнай ахове Любані, дзе ў мірны час ратаваў жыццё людзей ад каварнага ворага – агню. За добрасумленную працу Цімафей Філіпавіч неаднойчы заахвочваўся граматамі і падзякамі Любанскага райвыканкама, працаваў на адным месцы да пенсіі.

Пабудаваў новую прасторную хату, завёў гаспадарку; у родных мясцінах прайшло да яго і сапраўднае каханне. Разам з Лідзіяй Іванаўнай стварыў дружную сям'ю, даў жыццё тром дочкам і сыну, дапамагаў гадаваць унукаў. У нашай вёсцы Цімафей Філіпавіч і Лідзія Іванаўна памятаюць як сціплькіх, працавітых, сумленных і добразычлівых людзей (на вялікі жаль, яны ўжо пакінулі гэты свет).

Людзі, якія прайшлі вайну і нямала зрабілі ў мірны час, заслугоўваюць, каб іх памяталі, бо гэта сапраўды вялікі подзвіг.

Марыя СЛІВЕЦ,
бібліятэкар Рэдкавіцкай сельскай бібліятэкі Любанскага раёна

Хочам падзяліцца

з чытачамі «Краязнаўчай газеты» радаснай навіной. Шчучынская раённая бібліятэка імя Цёткі атрымала перамогу ў абласным конкурсе «Бібліятэка года» ў намінацыі «Раённая (гарадская) бібліятэка 2017 года». Гэты конкурс праводзіцца дзеля павышэння якасці інфармацыйна-бібліятэчнага абслугоўвання насельніцтва, абагульнення і распаўсюджвання станючага досведу працы, стымулявання працы работнікаў публічных бібліятэк Гродзенскай вобласці.

Нашай раённай бібліятэкай сабраныя найбагацейшыя інфармацыйныя краязнаўчыя рэсурсы: архіўныя матэрыялы, а таксама шматлікія хронікі падзеяў. Дыплом галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гродзенскага аблвыканкама – таму пацвярджае.

Віталі Рубанай,
г. Шчучын

У нашых суседзях

Віленскі кірмаш Казюкі: фестываль майстроў ручнай працы і шматнацыянальнай кухні

З 2 па 4 сакавіка ў сталіцы Літвы прайшоў найбуйнейшы ў краінах Балты кірмаш вырабай ручнай працы і нацыянальнай спадчыны. Кірмаш Казюкі – гэта не толькі самы вялікі, але і самы стары фестываль у Вільні, які мае пачатак у XVII стагоддзі. Традыцыйна праводзіцца ў выхадныя, бліжэйшыя да дня Св. Казіміра, які адзначаецца 4 сакавіка. Месяц святкавання – прыляўкі даўжыней амаль два дзясяткі кіламетраў, размешчаныя ў Старым горадзе ці побач з ім, дзе выстройваюцца сотні рамесных прыляўкаў і наліметай.

Свята, прысвечанае святому заступніку Літвы Казіміру (1458 – 1484), стала вясялой сустрэчай вясны. У той жа час гэта і фестываль, які аб'ядноўвае стараыя рамесныя традыцыі і сучасны падыход да спадчыны.

Калісьці па кірмашы Казюкі ў яўрэяў можна было купіць прысмакі, у туркаў – хусткі, у рускіх – шкло і сукно. Цяпер тут можна знайсці амаль усё, што вырабляюць найлепшыя літоўскія, латышскія, эстонскія, польскія і беларускія майстры па дрэве, у кераміцы, кулінары ды іншых галінах.

Майстры ручнай працы і прыезджыя гандляры прапануюць узоры мясцовых тэхналогіяў, што прайшлі выпрабаванне часам, – вязаныя, разьбяныя, вышпеленыя рэчы, створаныя ў кузні або ювелірных майстэрнях.

Віленскія Казюкі з'яўляюцца найбуйнейшым у Вільні кірмашом майстроў ручнай працы з усёй краіны, што прыцягвае сотні тысячай удзельнікаў. Прывабленыя новымі ўражаннямі або адданыя кірмашу наведнікі прыязджаюць не толькі з усёй Літвы, але і з суседніх краінаў. Іх прыцягвае асаблівы дух кірмашу, аўтэнтычнасць свята, што вылучаецца з мнства іншых падобных мерапрыемстваў у краінах Балтыі сваім размахам, унікальнасць якога ствараюць шэраг традыцый. Распавядзем пра іх.

Вербы Віленскага краю – рознакаляровыя, не ўласцівыя ніякай іншай культуры плешеныя букеты з сушаных раслінаў. Вербы – адзін з галоўных сувеніраў, без якога не вяртаецца ні адзін наведнік кірмашу.

Абаранкі і пернікі ў форме сэрца – яшчэ адна вельмі даўняя традыцыя. Калісьці такія пернікі былі асаблівым знакам увагі каханым і нарачонам. Менш «сур'ёзны» ядомы сувенір – вязанка абаранкаў, абвешаных імі газцей кірмашу ўсе пазнаюць здалёку.

Шматнацыянальная кулінарная спадчына. З самага пачатку і да канца кірмашу наведнікаў суправаджаюць водары традыцыйных страваў літоўскай кухні, тут можна паспытаць кібінай, прыгатаваныя паводле традыцыйнага караімаў, і татарскі шымталаніс, што нагадвае салодкі мастацкі твор.

Майстэрні. Тут можна не толькі купіць арыгінальны плечыні, драўляныя, гліняныя, жалезныя прадметы хатняга ўжытку або аздабленне, але і даведацца, як яны робяцца. Майстры ахвотна паказваюць, як нараджаюцца іх творы, а самыя цікавыя могуць сваімі рукамі выкаваць спецыяльную манету.

Рэкорды. Гэта яшчэ адно выяўленне творчасці майстроў кірмашу, які надае святу вясельсць. За гісторыю свята зафіксаваны рэкорды самай вялікай вярбы, самай вялікай курынай травы *цюпле*, самай вялікай драўлянай лыжкі і пары драўляных чаравікаў *клубнес*.

Паводле інфармацыйнага агенцтва «EZERIN.COM»

Кніжнае свята – з «Калевалай», «Мэрцішорам», «Туранам»

Сёлета прайшла чарговая традыцыйная, ужо 25-я, Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш. На вялікае міжнароднае свята кнігі, што доўжылася цягам пяці дзён, завіталі кнігавыдаўцы з 32 краінаў. Сваю друкаваную прадукцыю, а таксама аўдыві- і мультымедыійныя праекты прадставілі 360 экспанентаў. Ганаровым госцем сёлета стала Сербія. За час працы выстаўкі адбыліся больш за дзве сотні розных мерапрыемстваў, у цэнтры увагі якіх была яе вялікасуць КНИГА.

У рамках кніжнага свята адбыліся Міжнародны сімпозіум літаратараў «Письменник і час», семінары перакладчыкаў, маладых літаратараў, выкладчыкаў, круглы стол «Роля міжнароднага супрацоўніцтва ва ўзбагачэнні нацыянальных культур», творчыя сустрэчы, дыскусіі, лекцыі, прэзентацыі, аўтаграф-сесіі, літаратурныя вечарыны, віктарыны, конкурсы, майстар-класы, літаратурна-музычныя канцэрты. Шмат цікавага было і для дзяцей: ляльчныя спектаклі, гульнявыя квэсты, майстар-класы і заняткі па кніжнай культуры, займальныя віктарыны, настольныя гульні.

Пад час кірмашу адбылося падвядзенне вынікаў літаратурнага конкурсу Саюза пісьменнікаў Беларусі да 100-годдзя Алеся Бачылы, рэспубліканскіх конкурсаў маладых літаратараў «Першацвет»,

творчасці маладых педагогаў, «Лепшая кніжная крама», «Лепшы майстар паліграфіі» і 57-га Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі».

Беларуская нацыянальная экспазіцыя была прысвечаная Году малой радзімы і тэме міжнароднага супрацоўніцтва з літаратурамі замежных краінаў. Пад час выстаўкі выда-

строфаў (эпасу) па-беларуску і на іншых мовах свету. А 1 сакавіка на кніжнай экспазіцыі Румыніі адзначылі свята сустрэчы вясны «Мэрцішор», якое ўнесенае ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА.

Сапраўдным адкрыццём для ўдзельнікаў і наведнікаў выстаўкі стаў казахскі этна-

Пад час Міжнароднага сімпозіума літаратараў «Письменник і час»

вечтвам «Мастацкая літаратура» падпісаная Дамова па супрацоўніцтве з выдавецтвам Пекінскага ўніверсітэта замежных моваў.

Наведнікі выстаўкі 28 лютага разам з супрацоўнікамі прадстаўніцтва Фінляндскага аддзялення італьянскай культуры ў Мінску «Калевала», да якога быў прымеркаваны конкурс чытання рунаў (паэтычных

фолк калектыў «Туран», які ўпершыню завітаў у Беларусь. Маладыя выпускнікі Казахскай нацыянальнай кансерваторыі імя Курмангазы адраджаюць традыцыі выканання на народных інструментах і мастацтва традыцыйнага гарлавога спеву. У калекцыі музыкаў тры дзясяткі адроджаных старажытных музычных інструментаў, з дапамогай якіх дакладна перадаюцца гукі прыроды, галасы зямлі, птушак і ствараюцца ўнікальныя музычныя вобразы. Дзякуючы дасканалому майстэрству валодання нязвыклымі старажытнымі інструментамі музыкаў «Турана» прыхільнікі традыцыйнай казахскай культуры з'явіліся ў ЗША, ФРГ, Расіі, Францыі, Кітаі, Непале, Турцыі, а цяпер – і ў Мінску.

Паводле падлікаў арганізатараў выстаўку наведалі блізу 30 тысячай чалавек.

Аб найбольш цікавых мерапрыемствах і прэзентацыях выданняў «Краязнаўчая газета» распавядзе ў наступных нумарах.

Намалі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

Конкурс чытання рунаў «Калевалы»

Казахскі этна-фолк калектыў «Туран»

Георгіеўскія кавалеры Міншчыны: біяграфічны летапіс

(Працяг.
Пачатак у № 8–9)

Скачкоў Мікалай Фёда- равіч

Нарадзіўся ў 1889 г. Месца нараджэння: Мінская губ., г. Барысаў (Мінская вобл., г. Барысаў).

З сям'і рабочага. Быў прызваны на вайсковую службу ў Расійскую імператарскую армію. Удзельнік Першай сусветнай вайны: старшы унтар-афіцэр 328-га пяхотнага Новаўзенскага палка. Вызначыўся ў разведвальных аперацыях, быў узнагароджаны чатырма Георгіеўскімі крыжамі. За баявыя адзнакі яму быў нададзены чын падпрапаршчыка, затым прапаршчыка.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; ордэны Чырвонага Сцяга, Айчынай вайны 1-й (пасмяротна, 1945) і 2-й ступеняў, Чырвонай Зоркі.

Удзельнік грамадзянскай вайны. У 1918 г. добраахвотнікам уступіў у рады Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміі праз Магілёўскі гарваенкамат. У тым жа годзе быў прыняты ў рады РКП(б) – пазней ВКП(б).

З пачаткам Вялікай Айчынай вайны добраахвотнікам пайшоў на фронт. З кастрычніка 1941 па люты 1943 г. ваяваў на Паўднёвым фронце. Маёр Скачкоў у кастрычніку 1941 г. узначаліў добраахвотніцкі «камуністычны» полк па абароне горада Растоў-на-Доне. Гэта быў другі па ліку полк Растоўскага апалчэння, у яго склад увайшлі старыя бальшавікі, партыйныя і савецкія работнікі, якія па розных прычынах не былі мабілізаваныя ў Чырвоную Армію. Мікалай Фёдаравіч умеў арганізаваў баявую падрыхтоўку. Разам з байцамі палка народнага апалчэння «новыя» добраахвотнікі неслі каравульную і гарнізонную службу.

Мікалай Фёдаравіч вызначыўся ў Растоўскай наступальнай аперацыі (лістапад-снежань 1941 г.). У жорсткіх баях на падступах да Растова ён паказаў сябе вопытным, умелым камандзірам і адважным воінам. Асабіста кіраваў баямі за гэты абласны цэнтр на поўдні Расіі і пераправай стралковых часцей цераз Дон пры вызваленні горада. Быў прадстаўлены да ўзнагароджання ордэнам Чырвонай Зоркі.

На пачатак 1944 г. ён быў ужо палкоўнікам. З 28 мая таго ж года займаў пасаду намесніка камандзіра 93-й Міргарадскай стралковай дывізіі па страйковай частцы. Шмат увагі надаваў навучанню асабовага складу дывізіі, якая знаходзілася ў абароне летам 1944 г. У складзе 4-й гвардзейскай арміі вызначыўся ў баях на 3-м Украінскім фронце ў ходзе Яска-Кішынёўскай наступальнай аперацыі (жнівень 1944 г.).

Удзельнік Будапешцкай стратэгічнай наступальнай аперацыі з кастрычніка 1944 г. Загінуў 26 студзеня 1945 г. у баі каля мястэчка Пазманд (Венгрыя). З прадстаўлення да пасмяротнага ўзнагароджання ордэнам Айчынай вайны 1-й ступені:

«...За время своей работы много вложил усилий и стараний на боевую выучку и сколачивание частей и подразделений, особенно на подготовку при дивизии сержантского состава. Несмотря на свой преклонный возраст всегда, в любой обстановке, по своей инициативе проверял оборону частей и подразделений, на месте отдавая указания по изжитию недостатков.

25.1.45 года по приказу командира корпуса 129 стрелковый полк необходимо было перевести с левого фланга дивизии на правый фланг в районе юго-западнее Пазманд (Венгрия). Для уязки на местности с соседом выбыл полковник Скачков, где при выполнении боевого задания погиб...».

Дакладнае месца пахавання невядомае.

Імя М. Скачкова 9 красавіка 1958 г. было нададзенае былой вуліцы Грамадзянскай у Чыгуначным раёне г. Растоў-на-Доне.

Федарэнчык (Федарын- чык) Сцяпан Данілавіч

Нарадзіўся ў 1879 ці 1880 г. Месца нараджэння: Мінская

работы. Юнаком працаваў на чыгунцы рамонтным рабочым. Быў прызваны на вайсковую службу ў 1901 г. і залічаны ў 12-ы Барнаўльскі рэзервы ба-

(пазней – прапаршчык) 44-га Сібірскага стралковага палка. З аднолькавай фармулёўкай – «За подвиги храбрости и самоотвержения в боях против

тальён. Скончыў палковую школу малодшых камандзіраў. За кароткі час даслужыўся да фельдфебеля.

Удзельнік Руска-японскай вайны: заўрад-прапаршчык 1-й роты 12-га пяхотнага Сібірскага Барнаўльскага палка. Быў паранены ў баі каля маньчжурскай в. Хамытань 29 верасня 1904 г. «За мужество и храбрость, оказанные им в боях с японцами 28-30 сентября 1904 г.» быў узнагароджаны Знакам адзнакі ваеннага ордэна Святога Георгія 4-й ступені і «за мужество и храбрость, ока-

неприятеля» – быў узнагароджаны Георгіеўскімі крыжамі 2-й і 1-й ступеняў. За баявыя адзнакі яму быў нададзены чын прапаршчыка са старшынствам.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й і 2-й ступеняў; Знак адзнакі ордэна Святога Георгія 3-й і 4-й ступеняў.

У 1917 г. – начальнік каравульнай каманды пры 24-м Сібірскай запасным стралковым палку ў горадзе Барнаўле. Звольнены з арміі ў снежні 1917 г., застаўся тут жыць. Працаваў канторшчыкам на чы-

чассямі Чырвонай Арміі, затым адступіў да Краснаярска, дзе з рэшткамі каманды здаўся ў палон. Цягам пяці месяцаў знаходзіўся ў лагеры ў ваенным гарадку каля Краснаярска, затым праходзіў праверку ў асабовым аддзеле пры штабе 5-й арміі, пасля чаго быў вызвалены. Да 1 жніўня 1922 г. служыў на розных пасадах у губернскай харчовай камітэце ў Краснаярску, затым вярнуўся на сталае месца жыхарства ў Барнаўл. З 1922 па 1924 г. – на канторскай рабоце ў Барнаўльскай нарыхтоўчай канторы і фінансавым аддзеле Алтайскага губвыканкама.

Звольніўся са службы і ў 1925 г. арандаваў былую заімку святара Гаратоўскага пад Турьнай гарой. Заняўся разведзеннем малочнай жывёлы і агародніцтвам. Арандаваў 16 дзесяцінаў зямлі, у гаспадарцы меў 14 кароваў, 1 быка, 8 цялят, 2 цяльчых коней, наймаў 1-2 рабочых. Таксама валодаў домам № 22 у Барнаўле па вул. 2-й Алтайскай. Праз два гады быў пазбаўлены выбарчых правоў як былы белы афіцэр і так званы эксплуататар. У жніўні 1929 г. уся маёмасць, уключаючы дом, была экспрапрыравана ў аплату запазычанасці перад фінансавым установам. У сакавіку наступнага года з'ехаў у г. Алмата (Казахстан).

Сям'я засталася ў Барнаўле. Жонка Клаўдзія Фёдараўна праз год таксама была пазбаўлена выбарчых правоў. Прадзяцей вядома наступнае. Дачка Вера ў 1930 г. працавала ў школе 2-й ступені № 22. Сын Павел быў арыштаваны 21 жніўня 1942 г. і засуджаны Алтайскім краёвым судом на дзесяць гадоў зняволення з наступным паражэннем у правах тэрмінам на пяць гадоў.

Якубоўскі Вікенці Іва- навіч

Нарадзіўся ў 1892 г. Месца нараджэння: Мінская губ., Мінскі пав., Беларуска вол., в. Лясны (Мінская вобл., Мінскі р-н, Юзэфуфскі с/с, в. Лясны; у перахрышці па-руску сцісла: Мінская губ., д. Лясны).

Прызваны на вайсковую службу ў 1913 г. і залічаны ў 195-ы пяхотны Аравайскі полк. Удзельнік Першай сусветнай вайны. Ваяваў на Паўднёва-Заходнім фронце. У 1915 г. – яфрэйтар, пазней – падпрапаршчык.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

Георгіеўскі крыж 1-й ступені яму падараваны ў гадавіну вайны Гасударом Імператарам як аднаму з тых воінаў, якія вызначыліся ў баях.

Арыштаваны супрацоўнікам АДПУ 24 красавіка 1929 г., абвінавачаны ў бандытызме і шпіянстве.

Далейшы лёс не высветлены.

Констанцін ГАЙДУКОВ,
Барыс МАЦВЕЕВ,
г. Віцебск

(Працяг будзе)

На фота: Першая сусветная – у хвіліны цішыні

губ., Ігуменскі пав., Пухавіцкая вол., в. Скобраўка (Мінская вобл., Пухавіцкі р-н, Блонскі с/с, в. Скобраўка).

Са шматдзетнай сялянскай сям'і. Калі хлопчыку было ўсяго паўтара года, ён застаўся без бацькі, які заўчасна пайшоў з жыцця. Ужо з васьмі гадоў Сцяпан стаў наймацца на розныя

занныя ім у боях з японцамі в перыяд 8–25 февраль 1905 г.» – 3-й ступені. Пасля вайны быў дэмабілізаваны. Працаваў на сельскай гаспадарцы, затым уладкаваўся канторскім служачым.

З пачаткам Першай сусветнай вайны зноў быў мабілізаваны: заўрад-прапаршчык

гуна-ліцейным і механічным заводах братаў Антропавых.

Удзельнік грамадзянскай вайны: у чэрвені 1918 г. быў прызваны ў войска Часовага Сібірскага ўрада. Служыў у чыне прапаршчыка ў 3-м Барнаўльскім кадравым палку, затым на пасадзе начальніка нестрайковай каманды ў 51-м Сібірскай стралковым палку. У складзе палка прымаў удзел у баях з

Вечнае і святое – беларускае слова!

21 ЛЮТАГА Ганцавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя В.Ф. Праскурава сумесна з гарадскім Домам культуры правялі мерапрыемства, прысвечанае Міжнароднаму дню роднай мовы, – літаратурна-музычную кампазіцыю «Мовы роднай заповітны сад». Трэба адзначыць, што такія мерапрыемствы на сцэне нашага Дома культуры праходзяць штогод. У гэты дзень ва ўсю моц загучала матчына мова, вечнае і святое для кожнага з нас беларускае слова! Для прыхільнікаў роднай мовы гучалі вершы Максіма Багдановіча і Ніла Гілевіча, Янкі Купалы і Якуба Коласа, Максіма Танка і Алеся Бачылы, літаратараў-землякоў – Івана Лагвіновіча і Міхася Рудкоўскага і інш. Вядучыя апавядалі пра гісторыю развіцця і нялёгкай шляху нацыянальнай мовы. Дапаўняў іх аповед народнымі песнямі і танцамі, тэатралізаванымі пастаноўкамі.

Таццяна МАЛЯЎКА,
загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Ганцавіцкай цэнтральнай раёнай бібліятэкі
імя В.Ф. Праскурава

Пад час мерапрыемства ў Ганцавіцкім доме культуры

ДЗВЕРЫ Астравецкай дзіцячай бібліятэкі заўжды адчыненыя для маленькіх чытачоў. І нават для тых, хто яшчэ толькі збіраецца стаць імі. 21 лютага, калі адзначаўся Міжнародны дзень роднай мовы, гасцямі бібліятэкі былі самыя маленькія і самыя дапытлівыя – выхаванцы сярэдняй і старэйшай групаў ясляў-саду «Дубок». Дзеткі прыйшлі на чароўнае падарожжа «Па старонках роднай мовы», каб разам з бібліятэкарамі ўспомніць беларускія гульні, песні, казкі. Падарожжа складалася з цікавых прыпынкаў «Ветлі-

выя словы», «Загадкі», «Беларускія гульні», «Забаўляячкі», «Лічылькі», «Беларускія казкі». Дзеткі актыўна ўключаліся ў гульні і забаўляячкі, паўтаралі родныя словы, лічылі па-беларуску, адгадвалі беларускія загадкі. Некаторыя словы на беларускай мове выхаванцы чулі ўпершыню, здзіўляліся, перапыталі, але хочацца шчыра верыць, што беларускія словы ім пададуцца мілагучнымі, роднымі, і дзеткі будуць любіць сваю мову і паважаць народныя традыцыі, культуру.

Дзеткі навучыліся вітацца,

развітвацца, дзякаваць па-беларуску. Іх дапытлівыя вачыняты не пакінулі без увагі і кніжную выставу, прысвечаную беларускай мове. Завяршылася сустрэча праглядам мультфільма паводле матываў беларускай казкі «Піліпка».

Дзіцячая бібліятэка чакае ў госці сваіх маленькіх, ветлівых і выхаваных наведнікаў, якім вельмі патрэбна расці адукаванымі, дасведчанымі, духоўна багатымі людзьмі і любіць сваю радзіму.

Іанна КЕРЭЛЬ,
бібліятэкар Астравецкай
дзіцячай бібліятэкі

У МІЖНАРОДНЫ дзень роднай мовы ў Васілішкаўскай сельскай бібліятэцы сустрэкалі чытачоў словамі-прывітаннямі на роднай мове. Бібліятэкары давалі карысныя парады для тых, хто хоча размаўляць па-беларуску, і запрашалі чытаць творы беларускіх пісьмнікаў.

У Навадворскай сельскай бібліятэцы на паэтычнае асарці «Роднае слова – ты ў сэрцы мамі!» сабраліся дарослыя і вучні Навадворскай дзіцячага саду – сярэдняй школы. Гучалі вершы беларускіх паэтаў Максіма Танка, Уладзіміра Дубоўкі, Пімена Панчанкі, Юрася Свіркі, Сяргея Грахоўскага. Прысутныя слухалі беларускія народныя песні, інсцэніроўку верша Кастуся Цвірка «У кнігарні», беларускую народную казку «Тры падарожнікі» і «10 запаведзяў» Віктара Шведа, удзельнічалі ў інтэрактыўнай гульні паводле беларускіх прыказак, гарталі старонкі кніг з кніжнай паліцы «Нішто землякам не замяніць павучую мову сваю».

У Гурнофельскай сельскай бібліятэцы ў Міжнародны дзень роднай мовы адбыўся літаратурны партрэт «Вечная памяць пра класікаў», прысвечаны 125-гадоваму юбілею класіка беларускай літаратуры

Максіма Гарэцкага. Пад час мерапрыемства бібліятэкар правяла прысутных шляхамі жыцця і творчасці знакамітага пісьменніка, распавяла пра самыя яркія падзеі жыцця М. Гарэцкага, яго трагічны лёс і багатую літаратурна-

навуковую спадчыну. Прысутныя пазнаёміліся з кніжнай выставай да юбілею М. Гарэцкага.

Віталь РУБАНАЎ,
метадыст аддзела бібліятэчнага
маркетынгу Шчучынскай
раёнай бібліятэкі

У Карэліцкай раёнай бібліятэцы

З НАГОДЫ Міжнароднага дня роднай мовы ў чыгальнай зале Карэліцкай раёнай бібліятэкі сабраліся вучні мясцовых школаў, актыўныя чытачы бібліятэкі, работнікі культуры. Ладзілася кніжная выстава «Гімн роднай мовы», якая складалася з раздзелаў «Ад прадзедаў спакон вякоў...», «Развіццё беларускай мовы», «Нашы любімыя беларускія творы».

Бібліятэкар Валянціна Кошур, вядучы гаворку пра шлях развіцця роднай мовы, заклікала яе вывучаць, пашыраць, распаўсюваць, бо матчына мова – найвялікшы скарб.

Пра прыгажосць роднай мовы, унёсак беларускіх пісьмнікаў у яе развіццё, адносіны да народнага скарбу гаварыла ў сваёй прамове начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Іна Санчук. «Калі мы будзем берагчы мову, то мы будзем берагчы спадчыну», – сказала прамоўца.

Сябра Саюза пісьмнікаў Беларусі Святлана Кошур прачытала верш пра родную мову Ларысы Геніюш, запрасіла прысутных напісаць агульнаацыянальную дыктоўку.

Наталія КАЗАРЭЗ,
метадыст Карэліцкай
раёнай бібліятэкі

У Астравецкай дзіцячай бібліятэцы

Агульнаацыянальная дыктоўка ў Карэлічах

Сакавік

16 – Івацэвіцкі гісторыка-краязнаўчы музей (Івацэвічы; 1993) – 25 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў.
16 – Мажэйка Марына Аляксандраўна (1958), беларускі культуролог, доктар філасофскіх навук, прафесар – 60 гадоў з дня нараджэння.
16 – Шнейдэрман Марк Эмануілавіч (1898 – 1981), дырыжор, кампазітар, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.
17 – Ізі Харык (Ісак Давыдавіч; 1898 (па іншых крыніцах 06.03.1896), Барысаўскі р-н – 1937), яўрэйскі паэт, член-карэспандэнт НАН Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.
18 – Нікалаева-Апіёк Тамара Іванаўна (1943, Чэрвеньскі р-н), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.
18 – Паўлюк Прануза (Павел Кузьміч; 1918, Добрушскі р-н – 2007), паэт, перакладчык – 100 гадоў з дня нараджэння.
19 ці 25 – Храповіч Адам (1768, Навагрудскі пав. – 1844), асветнік, мецэнат, дзяржаўны дзеяч, удзельнік паўстання 1794 г., ганаровы член Віленскага ўніверсітэта – 250 гадоў з дня нараджэння.
20 – Бутрамееў Уладзімір Пятровіч (1953), беларускі празаік, драматург – 65 гадоў з дня нараджэння.
20 – Здановіч Іосіф Карлавіч (1898, Бярозаўскі р-н – ?), беларускі і рускі музыказнаўца, фалькларыст – 120 гадоў з дня нараджэння.
21 – Багдановіч Тамара Аляксандраўна (1953), беларускі народны майстар лозапляцення – 65 гадоў з дня нараджэння.
23 – Варанецкі Фама Сільвестравіч (1938, Мінскі р-н), акцёр, педагог, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.
23 – Пашкоў Генадзь Пятровіч (1948, Чашніцкі р-н), паэт, перакладчык, публіцыст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1980) і Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 70 гадоў з дня нараджэння.
24 – Глебаў Аляксей Канстанцінавіч (1908 – 1968), скульптар, народны мастак Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 110 гадоў з дня нараджэння.
25 – Мехаў (сапр. Няхамкін) Уладзімір Львовіч (1928, Рагачоў – 2017), празаік, журналіст, драматург, сцэнарыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 90 гадоў з дня нараджэння.

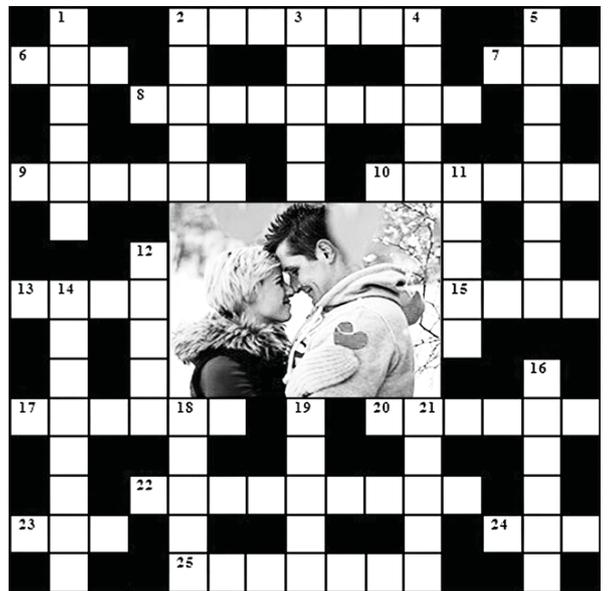
Каханне – лепшая частка жыцця

Уздоўж

2. Першая ... кахання: у мужчынаў – нясмеласць, у жанчынаў – смеласць». В. Гюго. **6.** Масленіца – палізуха: ... і масла палізала (прык.). **7.** Колькасць чаго-, чаго-небудзь. **8.** «Калі каханне – лепшая частка жыцця, то ... – лепшая частка кахання». Т. Ман. **9.** Добры чалавек (разм.). **10.** «Там каля млына // Цвіла .... // Дзе ж тая дзяўчына, // Што мяне любіла?» З беларускай народнай песні «Там каля млына». **13.** Дарожка ў парку. **15.** Канцэлярыя, кантора. **17.** У вершаваным творы частка тэксту. **20.** Рэшта. **22.** Самы лепшы ... – абдымкі (прык.). **23.** Закончаная частка спектакля. **24.** Літара старажытнаславянскага алфавіта. **25.** «Да мяне ішоў ..., // Ды расквасіў нос аб ганак» (прып.).

Упоперак

1. ... хоць п'яніцу любіць, але дачкі сваёй за яго замуж не аддасць (прык.). **2.** «Цела жанчыны жыве ласкамі, як ... кветкамі». А. Франс. **3.** Ласкавы зварот мужчыны да каханай жанчыны. **4.** Рамка. **5.** «Ведай, ... // Ведай, ... // Цябе моцна я люблю!» З песні «Ой, мяцеліца» (сл. А. Дзержынскага, муз. М. Шуміліна). **11.** Нішто так не грэе кроў, як ... (прык.). **12.** Для тых, хто хацеа, і ў лютым ... (прык.). **14.** Каханне, што ...: разаб'еш – не склеіш (прык.). **16.** «А для закаханых найбольшае ... – // У родных вочы глядзець, любавання». З

верша Л. Валодзька «Прашчасце». **18.** Грашовая адзінка некаторых краінаў. **19.** «Абдымкі павінны быць такімі, каб іх адчувала не цела, а душа і ...». С. Нагорны. **21.** Той, хто знаходзіцца ў сваяцтве з кім-небудзь.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 9

Уздоўж: 1. Акадэмік. 5. Папруга. 8. Іон. 9. Плод. 10. Снег. 12. Настаўнік. 13. Вока. 15. Ікра. 17. Тын. 18. Дах. 21. Альт. 22. Сена. 28. Самародка. 20. Егер. 31. Мука. 32. Гну. 33. Чытанка. 34. Мудрасць.
Упоперак: 2. Ароп. 3. Метад. 4. Кіста. 5. Пнеўе. 6. Пахіл. 7. Гоні. 9. Падвід. 11. Галава. 14. Карысць. 16. Каханне. 19. Шчасце. 20. Знаяк. 23. Баран. 24. Танга. 25. Розум. 26. Народ. 27. Веды. 29. Курс.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРТЫЗАН (заканчэнне артыкула). Партызанскі рух з'яўляецца правай народнай вайны супраць вайсковых падраздзяленняў і адміністрацый, якія насельніцтва лічыць чужымі і акупацыйнымі. Партызанскія сілы могуць выкарыстоўвацца ў ходзе рэгулярнай вайны для дэзарганізацыі тылу праціўніка. У Расійскай імперыі і СССР партызанскія злучэнні адыгралі значную ролю ў разгроме захопнікаў у час вайны 1812 г. і Вялікай Айчыннай вайны, у працэсе Першай сусветнай і грамадзянскай войнаў. Выкарыстоўваліся пры вырашэнні задачы стрымання забеспячэння варажых падраздзяленняў, зніжэння іх баявога духу, знішчэння разрозненых групаў праціўніка, адміністрацыйнага і ідэалагічнага кантролю за мясцовым насельніцтвам. Пры гэтым практыкавалася як забеспячэнне ваеннымі матэрыяламі і спецыялістамі стыхійна ўзніклых баявых групаў (самаарганізацыя насельніцтва, акружэння групы вайскоўцаў), так і заклад на аку-

паваную (кантраляваную праціўнікам) тэрыторыю арганізацыйных групаў і рэгулярных баявых падраздзяленняў, частак і злучэнняў. Партызаны і партызанскія злучэнні як ваенныя фармаванні маюць спрэчны афіцыйны міжнародны прававы статус. У сувязі са станоўчай афарбоўкай слова «партызан», які пазначае свайго народнага змагара, гэтае слова не ўжываецца да варажых узброеных групавак розных пільняў і сепаратыстаў (хоць яны часта выкарыстоўваюць партызанскія метады дыверсійнай, канспіратыўнай і ідэалагічнай дзейнасці). Для іх вызначэння выкарыстоўваюцца тэрміны «бандыты», «тэрарыстычная група», «незаконны ўзброены фармаванні» або «ўзброеная апазіцыя». У 1930-я гг. у СССР складалася практыка ўжывання слова «партызан» (таксама «чырвоны партызан») у значэнні «той, хто раней удзельнічаў у партызанскіх дзеяннях у грамадзянскай вайне на баку Чырвонай Арміі».

Слова мела станоўчую эмацыйную афарбоўку і з'яўлялася часткай сацыяльнага статусу чалавека. Адлюстраванне гэтага словаўжывання прысутнічае ў многіх літаратурных творах і кінафільмах той эпохі.

Цягам і адразу пасля Вялікай Айчыннай вайны аналагічнае значэнне таксама замацавалася ў дачыненні ўсіх, хто ўдзельнічаў у партызанскіх дзеяннях.

